

LÄRDOMAR FRÅN REVOLUTIONSÅRET –68

Något om ordförande *Mao*, Vietnamkriget, FNL-rörelsen, stendöda traditioner, religiös hängivelse och tider som flytt

av

Mats Parner

☒☒☒ Under forntidens somrar bar många av oss Den långa marschen, Folkrepubliken Kina och kamrat Zedongs stora/lilla röda i våra inre hjärtgemak. Men det var långtifrån allt. Vi gick också på två ben, tog fasta grepp, spelade piano och lät hundratals plantor skjuta i höjden.

Tack vare folkkommunerna blomstrade Kinas jordbrukspolitik, och genom ”det stora språnget framåt”, 1958-61, hade den nödvändiga industrialiseringsprocessen påbörjats enligt det synsätt vi omfattade. Att hungerkatastrofer och massdöd följde i ”språngets” kölvatten bekymrade oss mindre.

Instinktivt avfärdade vi larmrapporter av den arten som ren och skär propaganda eller som lika många uttryck för genant okunnighet och/eller borgerligt falskspel.

I dag tror man sig veta att 20-30 miljoner kineser miste livet under den treåriga språngepoken; därtill vet man att övergrepp och byråkratisk arrogans hörde till (o)ordningen för dagen och att det mänskliga lidandet ideligen tangerade nya avgrunder under dessa svältens och missväxtens år. Detta till trots gjordes även betydande framsteg. T ex utvecklade man bevattningsystemen över hela Folkrepubliken under språngeexcesserna med påföljd att jordbruket lyftes upp till nya rekordhöjder och att bondemiljonernas levnadsstandard förbättrades på längre sikt.

Historiska skeenden är sällan entydigt svartvita. Massivt tyranni och materiell tillväxt är oftast bara två sidor av samma diktatorsmynt i auktoritära statsbildningar: Adolfs Tredje rike, Josefs 30-tals-Sovjet, Maos stora språngkina o s v. Vid ena polen staplades människokroppar på hög, och vid den andra jublade statens väktare över konstant förbättrade produktionssiffror. Också i Pol Pots tusenåriga bondesamhälle begrep man sig på konstbevattning ungefär lika bra som på småmord och massavrättningar.

Det är denna processernas tvetydighet som givit upphov till så vitt skilda bedömningar och till så mycken sovjetisk, kinesisk och sydasiatisk oreda under himlen bland allsköns debattörer i många årtionden, inte minst här i Sverige. Vissa har bara observerat framstegen, andra enbart brister, misslyckanden och ihållande terror.

I dag vädrar de ohjälpliga på nytt morgonluft. Det har blivit något slags vedertagen sanning att ordförande Zedong var en städse otvättad och djupt depraverad (monster)kines som, vältrande sig i himmelssängen bland idel välhängt lammkött, metodiskt avfolkade sitt gula revir på rena djävulskapet. Enligt J Changs och J Hallidays 800-sidiga **Mao – den sanna historien** (Prisma 2006) bar denne deras vidrige preses ensam ansvaret för 70 miljoner människors död.

Så var det naturligtvis inte. De som miste livet under ”språngåren” och senare under Den stora proletära kulturrevolutionen dog av byråkratiskt ursinne men fr a till följd av den totala

bristen på demokrati. I ett odemokratiskt samhälle kan det politiska toppskiktet fullt ut negligera varje folklig opinion, samtidigt som befattningshavare på låg resp. mellannivå sällan törs rapportera känsliga fakta till högre ort. På så vis försenas humanitära biståndsinsatser och livsnödvändigt hjälparbete. Precis detta var fallet i "stora språngets" Kina. Det var alltså inte en Ond man som spelade de sina ideliga spratt under sängtäcket. Förvisso var Mao skrupelfri men ingen demon.

☒☒☒ Var och en som i själ, hjärta och njure är anhängare av ett system med konkurrerande partier, allmän och lika rösträtt, växlande majoriteter, oberoende fackföreningar och ett knippe sant mänskliga fri- och rättigheter inser omedelbart att Folkrepubliken Kinas styre aldrig var – och heller inte är – demokratiskt. En betydande del av den s k 68-vänstern lyckades tyvärr inte foga in den sanningen i sin politiska arsenal.

Till de bakomliggande orsakerna ber jag att få återkomma längre fram i denna text.

Enligt kinesisk (och i grunden leninistisk) mytologi är det regerande kommunistpartiet, KKP, i någon "objektiv" mening bärare av hela det arbetande folkets sanna intressen. Kommunistiska falanger, kottier och fraktioner runtom på vår jord har i realiteten undantagslöst betraktat sig själva som den enda pålitliga representanten för arbetarklassen, till råga på allt i bestämd form singularis. Det är inget annat än kvalificerat nonsens.

Synsätt av den typen är uttryck för elitänkande och osunda (hegemoni)strävanden.

Man kan inte vara principfast demokrat och samtidigt mena sig ha exklusiva kunskaper om de arbetande klassernas "objektiva" intressen, i synnerhet inte som dessa intressen oavslutligt visat sig gå på tvärs mot arbetarnas egna önsknings och ställningstaganden.

Följaktligen kan man inte heller, som vår blågult kärnsvenska socialdemokrati, identifiera den kämpande arbetarrörelsen med SAP i ur och skur, framför allt inte i skur. Socialdemokrati och arbetarrörelse är inte synonyma företeelser.

Under det politiska vänsteruppsving som i regel förknippas med sifferkombinationen 1968 var "socialismen" ett minst lika heligt begrepp som vad "marknaden" är i dag. Enligt skriftställare Myrdal och tusentals andra hade ledargarnityren i Kreml givit allt vad socialism hette på båten för länge sedan, medan det högröda Kina med ordföranden som skicklig rorsman höll kursen i den allt gynnsammare ostvinden. Det första ledet i den tesen var på sätt och vis riktigt men det andra gravt felaktigt.

Betecknande är att förhållandet mellan "socialism och demokrati" sällan eller aldrig zoomades in och diskuterades ut i den här vändan. Som revolutionära socialister trodde vi oss helt enkelt vara otadliga demokrater med inbyggd automatik. Vissa tror så alltså; det vet alla som följer denna tidnings insändarsidor.

I dag lyser mönsterländerna och de efterföljansvärda idealstaterna med sin totala frånvaro, och socialismen har, permanent eller temporärt, satts på undantag. Men tillåt mig ändå (om än mot bättre vetande) att säga i vart fall *något* i detta ämne – t ex att ett samhälle blir *socialistiskt* när och först när *demokratin* utvecklats till sina yttersta konsekvenser både på de politiska, sociala och ekonomiska nivåerna. En utveckling av det slaget kommer givetvis inte av sig självt. Utan folklig mobilisering händer i praktiken inte ett barr. Socialismen kan byggas av ett upplyst och väl utbildat folk, inte av ett leninistiskt avantgarde, och på annat sätt har det aldrig förhållit sig (allra minst i 1917 års Ryssland). Genom ett nära samspel mellan folkets ombud i parlamenten *och* den stridbara massrörelsen utanför de valda församlingarna

kan i gynnsammaste fall något lovvärt och konstruktivt iscensättas – annars inte. *Marchons, marchons!*

Nej, andra vägar till socialismen än den parlamentariska (massrörelse)vägen existerar inte.

☒☒☒ Under senare delen av 60- och första hälften av 1970-talet fanns en bred och politiskt mycket handlingskraftig solidaritetsrörelse i Sverige utan egentliga motsvarigheter i det övriga Europa (med Norge som enda undantaget). Jag syftar givetvis på De Förenade FNL-grupperna eller DFFG, som under ett knappt årtionde bekämpade USA:s närvaro i Vietnam/Indokina och stödde sydöstra Asiens befrielseströrelser materiellt och politiskt. DFFG var en unik företeelse i samhällsmarginalen och ett (torrveds)bloss i de styrandes kakelugnar. Som mest fanns c:a 150 FNL-grupper i riket, och den aktivitet som utvecklades – via demonstrationer, opinionsmöten, insamlingar, tidningsutgivning, seminarieverksamheter o s v – kände tidvis ingen gräns. Ändå var de aktiva inte fler än 1000, och majoriteten befann sig någonstans i 20-årsåldern. En skock grå eminenser kompletterade emellertid förtjänstfullt: Sara Lidman, Lars Forssell, Jan Myrdal, Folke Isaksson, Greta Hofsten, Göran Palm...

Nästan alla FNL-are var övertygade socialister, i regel av det blodröda slaget, men DFFG hade inga som helst socialistiska aspirationer och ambitioner.

Själva existensformen var och förblev den politiska enhetsfrontens. Det gällde m a o att ena så många krigsmotståndare som möjligt bakom ett noga avgränsat minimiprogram:

- (1) USA ut ur Indokina (under de första åren "USA ut ur Vietnam")!
- (2) Stöd Indokinas folk på dess egna villkor!
- (3) Bekämpa USA-imperialismen!

Politiken var framgångsrik, och FNL-grupperna gjorde bestående insatser under en följd av år. Vid tidpunkten för USA:s slutliga nederlag och snöpliga reträtt hem till cowboydistrikten hade Sveriges politiska etablissemang i sin helhet, låt vara under galgen på några håll, tagit DFFG:s paroller och kravlistor för gott.

Men bevisligen fanns det skönhetsfläckar. T ex erkände, eller förstod, vi inte att den nationella befrielsefronten i södra Vietnam, FNL, aldrig var en renodlat självständig rörelse; man styrdes tämligen hårdhänt av Nordvietnams kommunistparti, som i sin tur böjde sig för Kremles diktat. Det legitimerade naturligtvis inte den amerikanska krigspolitiken, men själva faktum borde ha medgivits (samt fr a genomskådats och gett upphov till reflexioner).

Till detta kom att DFFG reellt, om än icke formellt, var ett kinesiskt vänskapsförbund och inte blott en solidaritetsrörelse med folken i sydöstra Asien. Att Kinas utrikespolitiska analyser per definition var "korrekta" ifrågasattes egentligen aldrig. Konsekvenserna infann sig likt brev på e-posten, så snart tiden ömsade skinn: ett antal före detta FNL-aktivister vaknade plötsligt upp i de "röda khmerernas" breda och blodindränkta famnar.

Det var ju mindre lyckat, och som politiska vistelse- och uppehållsorter framstår dessa famnar i dag som rena katastrofen.

Pol Pots leende (Atlas) heter den utomordentligt läsvärda volym som frilansjournalisten Peter Fröberg Idling helt nyligen gav ut i PP-ärdendet. Där görs aktningvärda försök att begripa det till synes obegripliga.

De kinesiska analyserna så som de formulerades i **Peking Review** och andra heliga pressalster saknade gråskalor. Nära nog allt var svart och vitt. Sovjetunionen under Nikita Chrusjtjov och hans moskovitiska drabanter målades ut som en ”fascistisk diktatur av Hitlertyp”, medan Josef Stalins vintriga terrorstat fick jämförelsevis goda recensioner. Chrusjtjov et co påstods ha gripit makten i en borgerlig kontrarevolution – för att sedan målmedvetet restaurera kapitalismen till varje upptänkligt marknadspris. Ont kämpade mot gott och onda mot goda. Och godast av alla var utan nämnvärd konkurrens ordförande Mao!

Besynnerligt nog fick den här sortens kinesiska ”propagandateorier” ett enormt genomslag hos oss i Sverige. Till saken hörde också att KKP (med all rätt) fördömde Sovjetunionens och dess satellitstats inmarsch i Tjeckoslovakien 1968 samtidigt som man (utan någon som helst rätt) försvarade ockupationen av Ungern 1956. Förvisso stod det schizofrena tänkandet högt i kurs!

Men tack vare sin frontpolitik lyckades FNL-grupperna undgå de värsta blindskären.

Ifall man i stället godtagit ett socialistiskt program, i enlighet med de djupt kända önskemålen från diverse (r)-folk och övriga intressenter, så hade det mesta förmodligen gått åt pipsvängen. I det stora hela gjorde vi rätt, som FNL-aktivister, men också felet var legio.

☒☒☒ Det säger sig självt att teoretiskt klargörande debatter om relationen mellan socialism och demokrati aldrig kom till stånd under 68-kaoset. Ofta var det precis lika mycket ”Knutby” som ”Oxford & Cambridge” över den politiska tillvaron under detta märkliga tidsskede.

Att Demokratin alltid har företrädesrätt, att samhällseliga processer i regel är mångtydiga – ”ett delar sig i två”! – och att man står sig slätt utan grundmurade kunskaper i historia, inte minst i de (blod)besudlade delarna av historien, förstod vi inte, åtminstone inte mer än nått och jämnt.

I stället gick vi på två ben, tog fasta grepp, spelade klarinett och lät oavbrutet hundra blommor blomma, i all synnerhet under den varma årstiden. Och allt detta det var kanske gott nog.

Mats Parner

